

Nu weet ik wel, dat de kenmerken die ik schetste niet allemaal gerealiseerd zijn en zeker niet allemaal in dezelfde mate, maar er mag geconstateerd worden, dat sterke tendenties werken in de richting van een niet enkel formele gelijkheid. Ik durf te stellen dat we genoemde kenmerken alle in ons land terug vinden. Vergeleken met andere landen zelfs in opvallend grote mate.

Het hedendaagse terrorisme confronteert ons met een soort pseudo-statenvorm die in ongeveer alle opzichten het tegendeel te zien geeft van de kenmerken die ik noemde. De huidige terreurgroepen waarmee we te kampen hebben, werken in het geheim. Ze streven naar betugeling van een grote meerderheid. Ze hebben wel de mond vol van het opeisen na door hen gepleegde wapenfeiten, van verantwoordelijkheid, een God geklaagde term, maar het is volstrekt onduidelijk wat ze daarmee bedoelen, behalve dan dat ze er trots op zijn dat ze het gedaan hebben. Oorlog is voor hen de normale toestand; ieder die hen in de weg staat, is hun vijand. Dat geldt met name de politie, niet alleen de politie van het eigen land, maar ook die van andere landen. Hun strafrecht is hard en bepaald zeer ongenueanceerd. Men krijgt de indruk dat ze, gelijk de Italiaanse Maffia, slechts één straf kennen: de doodstraf. Als ze rechtbanken hebben, dan werken die in het verborgene op de wijze van de veemgerichtten die in Duitsland zo'n fraaie bloei hebben beleefd in de twintiger jaren. Kortom van matiging in toepassing van geweld is weinig te bespeuren. Integendeel. Van openheid geen sprake, behalve dan dat men te kennen geeft dat hun gedrag de begeerde heilstaat naderbij moet brengen. Dat is de tegenstelling. Enerzijds een toekomst-ideaal, dat als doel voor degenen die het aanhangen, zo niet alle, dan wel heel veel middelen rechtvaardigen. Anderzijds een rechtsgemeenschap waarin dit ideaal niet wordt beleiden, zij het misschien wel getolereerd wordt. Een gemeenschap ook, waarin de gebruikte middelen worden afgewezen. Dat leidt tot het felle conflict. Enerzijds handhaving van de waarden van de rechtsstaat, die anderzijds slechts in betrekkelijke mate worden beleiden. Het conflict is ook strafrechtelijk te vertalen: de aantasting van deze waarden zal in de huidige maatschappij als criminaliteit worden getaxeerd; anderzijds ziet men het als een Gode welgevallig werk. Deze felle tegenstelling is de bodem van het verschijnsel terrorisme.

Kip of ei?

VAN MINNEN: Voor wat West-Duitsland betreft, waar ik wat langer heb rond gekeken en waarover ik het dus voornamelijk zal hebben, doet zich de vraag voor van de kip of het ei. Wat is het eerste ontstaan?

Het is misschien goed in vogelvlucht de laatste tien jaar door te nemen. In West-Duitsland is het eerst ontstaan de APO, de Ausser Parlementarische Opposition, dat was in een periode waarin, in het Westduitse parlement, er van de 500 leden ongeveer 20 in de oppositie zaten; het was de tijd van de grote coalitie tussen christen-democraten en sociaal-democraten. Dat was een rechtse coalitie. De APO is toen ontstaan uit de studentenbeweging, maar is nooit verder geïntegreerd in de Westduitse samenleving. Wij in Nederland kunnen tenminste van ons zelf zeggen, dat de beweging van het eind van de zestiger jaren wel in onze samenleving is geïntegreerd. Dat betekent in de praktijk dat je aan de ene kant een paar overblijfsels hebt, die politiek geen rol speelden en aan de andere kant te maken hebt met de RAF. Het paradoxale is, dat terwijl in Duitsland de politieke speelruimte aan de linkerkant open bleef, het opvullen daarvan, parlementair politiek gezien, niet is gelukt.

In West-Duitsland is de escalatie ongeveer acht jaar

geleden ingezet, toen van een RAF nog geen sprake was. In Keulen werd toen een bank beroofd, waarbij gijzelaars werden meegenomen. Die gijzelaars werden vrij gelaten op de autobaan bij Saarbrücken en terwijl de dader terugliep naar zijn auto, werd hij door een agent neergeschoten. Ik heb dat toen een standrechtelijke executie genoemd. Het gebeuren maakte wat beweging los, die tot grote commotie werd, toen kort daarop in München een soortgelijke overval afliep met twee doden. Er was – nogmaals – geen sprake van de RAF, wel werd toen al – en nu kom ik tot de rechtsstaat – de vraag gesteld of het strafrecht niet zou moeten worden aangepast. Ik heb steeds het gevoel gehad dat de rechtsstaat vanaf dat moment op het hellende vlak is geraakt. Het woord „terrorisme” is als woord een soort afleidingsmanoeuvre omdat het nu wordt gebruikt voor mensen van de RAF, toen voor bankrovers, in de tussentijd voor nog andere bewegingen en dat juist door de rechtse groeperingen die de wet hebben aangepast.

De laatste zes, zeven jaar (daar zou ik straks prof. Mulder over willen horen) is de traditionele Westduitse rechtsstaat aangepast en aangepast en niet in gunstige zin. Op het ogenblik heerst er in Duitsland een unieke vorm van terrorisme, een sfeer waarin het mogelijk is dat een uitlating (waar je het niet mee eens behoeft te zijn) wordt bestempeld als misdad.

MULDER: In Duitsland is duidelijk sprake van paniekvoetbal. De verscherping van het procesrecht, het ont-nemen van verschillende rechten, zijn heel bedenkelijke zaken. De verscherping van het strafrecht idem dito. Ik heb er op dit moment geen duidelijk overzicht over, maar er zijn op dit ogenblik in Duitsland inderdaad gevaarlijke ontwikkelingen gaande. Dat stel ik op de voorgrond. Ik wil er echter ook op wijzen, dat de ontwikkelingen in Duitsland wat minder ver gaan dan we wel denken. Op het ogenblik komen een aantal uiterst kritische publicaties uit Duitsland, van onverdacht linkse zijde. Niemand minder dan Günther Grass loopt stad en land af om te betogen, dat het op het ogenblik in Duitsland niet zo erg is als het in Nederland en andere West-europese landen wordt voorgesteld. Desalniettemin: in Duitsland zelf zijn uiterst bedenkelijke ontwikkelingen aan de gang, die ook door mij met grote zorg worden aangezien.

Wat moet tegen terrorisme worden ondernomen?

De staat zal in zijn reactie op politiek geweld zo lang mogelijk moeten proberen zelf geen geweld te gebruiken, aldus prof. De Gaay Fortman. Prof. Bianchi verwachtte niet, dat van een strafrechtelijke reactie veel goeds te verwachten was. Prof. Mulder echter, meende dat de samenleving alleen via het strafrecht tot uitdrukking kan brengen hoe erg zij een bepaald optreden vindt. Een symbolische functie dus.

September 1974:
een groep Japan-
ers voert een gijze-
ring uit in de Franse
ambassade in Den
 Haag; gegijzelden
vallen met een touw
naar boven:
Als de gedragslijn
van geduld niet tot
resultaat kan leiden,
ontkomt men er niet
aan geweld met
geweld te weer-
staan”.

Geheel links: Prof.
Dr. H. Bianchi (links)
en prof. mr. G. E.
Mulder (foto: Kees
Keuch, AVC-VU)

Prof. mr. W. F. de
Gaay Fortman (foto:
Kees Keuch, AVC-
VU)